

LITERATURA

- BAKOŠ, Ján (ed.): *Teória literatúry*. Přeložil Mikuláš Bakoš. Bratislava : Pravda, 1971.
- DOLEŽEL, Lubomír: *Kapitoly z dějin strukturální poetiky*. Přeložil Bohumil Fořt. Brno : Host, 2000.
- EJCHENBAUM, Boris: Teória „formálnej metódy“. In: BAKOŠ, Ján (ed.): *Teória literatúry*. Přeložil Mikuláš Bakoš. Bratislava : Pravda, 1971.
- GALAN, F. W.: *Historic Structures. The Prague School Project, 1928 – 1946*. Austin : University of Texas Press, 1985.
- GRYGAR, Mojmir: *Trvání a proměny*. Praha : Torst, 2006.
- CHVATÍK, Květoslav – SCHWARZ, Wolfgang F.: Literatura a umění jako historický proces. In: *Česká literatura*, roč. 39, 1992, č. 4, s. 313 – 333.
- MUKAŘOVSKÝ, Jan: *Kapitoly z české poetiky II*. Praha : Svoboda, 1948.
- MUKAŘOVSKÝ, Jan: *Studie I*. Brno : Host, 2000.
- STRIEDTER, Juri: *Literary Structure, Evolution and Value*. Cambridge – London : Harvard University Press, 1989. (Citováno podle STRIEDTER, Juri: Český strukturalismus a současná diskuse o estetické hodnotě. Přeložil Miroslav Červenka. In: HOLÝ, Jiří (ed.): *Čtenář jako výzva*. Brno : Host, 2001.)
- VODIČKA, Felix: Celistvost literárního procesu. In: JANKOVIČ, Milan – PEŠAT, Zdeněk – VODIČKA, Felix (eds.): *Struktura a smysl literárního díla*. Praha : Československý spisovatel, 1966, s. 87 – 125.
- VODIČKA, Felix: *Struktura vývoje*. Praha : Dauphin, 1998.

K metodologii literární historiografie. Podněty posledních desetiletí

ONDŘEJ SLÁDEK, Ústav pro českou literaturu AV ČR, Brno

Jedním z typických projevů postmoderny v oblasti vědy byla kritická reflexe a přehodnocování tradičních výzkumných metod a přístupů, zároveň však zdůrazňování jejich vzájemné plurality a nutnost koexistence. Postmoderní obrat měl v řadě disciplín, ale i zemí, velmi rozdílnou podobu. Zatímco ve Spojených státech se v rámci diskuse o postmoderně objevilo téma multikulturality a feminismu, ve Francii dominovaly filosofické a literárněteoretické diskuse o poststrukturalismu a dekonstrukci, ve Velké Británii se formovala kulturní věda (*cultural studies*).

Literární věda jako kulturní věda

V průběhu šedesátých a sedmdesátých let 20. století se především zásluhou antropologie a sociologie zaměřila pozornost většiny společenskovědně orientovaných oborů na problematiku kultury. Mezi typické rysy tohoto tzv. *obratu ke kultuře* patří jednak snaha o nové pojetí a vymezení kultury jako sémiotického systému, jednak úsilí o interdisciplinární analýzu kulturních problémů. Logickým vyústěním tohoto nového zájmu bylo ustanovení samostatné kulturní vědy (*cultural studies*), jejímž programem je – v nejširším jejím pojetí – porozumět tomu, jak v naší (post)moderní současnosti funguje „tvorba“ kultury, jak jsou konstruovány a organizovány kulturní identity z hlediska jednotlivců i skupin. Mezi zakládající práce patří v tomto ohledu studie R. Barthes (*Mythologies*, 1957), R. Williamse (*Culture and Society*, 1958) a R. Hoggarta (*The Uses of Literacy*, 1957).

Rozšíření postmoderního diskursu ve vědě v průběhu osmdesátých let, v jehož důsledku došlo i k mohutnému rozvoji kulturních studií, vyvolalo na úrovni jednotlivých společenskovědních disciplín dvě vzájemně se doplňující reakce: jednak snahu o kritické přezkoumání teoreticko-metodologické výbavy dané disciplíny, jednak zvýšení zájmu o vlastní oborovou sebeidentifikaci. Významná změna se udála zejména v kulturní vědě, která se z původně malého oboru postupně proměnila v odvětví, jež absorbuje vše, co se jakkoli pojí s jejím předmětem. Její masivní expanze za posledních dvacet let připomíná proměnu malého potůčku v dravou řeku, která strhává vše, co jí stojí v cestě, až se nakonec vylívá z břehů a rozlívá po krajině celého společenskovědního výzkumu. Pro řadu do té doby relativně samostatných vědních disciplín to přineslo nutnost obhajoby vlastní existence.¹ Tomu odpovídá i současná situace v literární vědě, která je pojímána právě jako kulturní věda, nebo přinejmenším jako jedna z jejích nedílných součástí.

V této souvislosti se lze ptát: Jaké důsledky má identifikace literární vědy jako kulturní vědy pro literární historii? Jak je možná literární historie v rámci nového paradigmatu studia kultury? Co tato „nová“ literární historie využívá z dědictví starších koncepcí, co naopak přejímá z jiných oborů a disciplín? Takto položené otázky, jsou sice jedním z plodů současného literárněhistorického diskursu, podstatně jej však překračují. Jejich odpovědi musíme hledat na metaliterární úrovni – v oblastech filosofie a teorie dějin, teorie literatury a vědy. Podstatná je přitom jediná otázka, totiž: Jaké jsou podmínky možnosti literární historie v kulturní vědě?

V odpovědi na poslední dotaz by nemělo jít o stanovení podmínek, které by splňovala nějaká *univerzální metoda* „literární historie“, jakožto obecná „hermeneutika dějin“, ale spíše o reflexi předpokladů, které platí pro celý soubor literárněhistorických přístupů (tedy nejen v rámci kulturní vědy). A to z toho důvodu, aby literární historie byla myslitelná *předmětně i metodicky*. Než na uvedenou otázku odpovíme, pokusme se stručně nastínit několik základních impulsů, které významně přispěly k ustanovení literární vědy jako kulturní vědy, a na roli hermeneutiky v tomto procesu.

Do širokého rámce podnětů, se kterými se literární věda (potažmo literární historie) v průběhu šedesátých až osmdesátých let minulého století vyrovnávala, patří především francouzský strukturalismus (C. Lévi-Strauss, R. Barthes, G. Genette, T. Todorov aj.), poststrukturalismus (R. Barthes, G. Deleuze, M. Foucault aj.) a dekonstrukce (J. Derrida). Jakkoli byly tyto přístupy dominantní, pozadu nezůstávali ani stoupenci hermeneutického myšlení. Jednalo se zejména o hermeneutické teorie vycházející ze sociologie a antropologie: a) symbolický interakcionismus (G. H. Mead, E. Goffman, W. Thomas) a b) fenomenologická sociologie (A. Schutz). V této souvislosti je třeba se zmínit i o sociologích, kteří ve svých teoriích podstatně využívají interpretativní postupy (P. L. Berger, T. Luckmann, A. Giddens aj.). Vedle toho se v sociologii rozvinula řada rozumějíících přístupů, které navazovaly a kriticky se vyrovnávaly s W. Diltheyovou a M. Weberovou hermeneutickou koncepcí. Jedná se o rozumějíící teorii sociálního jednání T. Parsonse, kritickou teorii J. Habermase, hermeneutiku K. O. Apela a nakonec i o deskriptivní rozumějíící sociologii A. Schutze a lingvistickou sociologii P. Winche.

¹SCHMIDOVÁ, H.: Poznání a zájem u Jana Mukařovského a v současné vědě o kultuře. In: SLÁDEK, O. (ed.): *Český strukturalismus po poststrukturalismu*. Brno : Host, 2006, s. 160 – 162.

Za další vlivný impuls můžeme považovat interpretační strategie vzešlé z kulturní antropologie, která našla svůj výraz v sémiotické a kognitivní perspektivě tzv. nové etnografie. Jde o široké spektrum metod a technik výzkumů člověka a kultury rozpracovaných v rámci směrů kognitivní antropologie, symbolické antropologie, etnosémantiky a etnovědy. Filosofické a teoretické zázemí našla nová etnografie vedle fenomenologické (E. Husserl, A. Schutz), hermeneutické (H.-G. Gadamer, P. Ricoeur) a analytické (L. Wittgenstein, G. Ryle) filosofie v některých dílech představitelů novokantovských škol (E. Cassirer) a v teoriích obecné lingvistiky a sémantiky.

Mezi základní předpoklady, ze kterých vychází řada principů a metod nové etnografie, patří stanovisko, že „jednotlivé kultury jsou jedinečnými systémy znalostí, symbolů, kategorií, pravidel a organizačních principů chování, které si člověk osvojil jako člen určité společnosti“.² Kulturu jako ideový systém lze pak z tohoto hlediska pochopit na jedné straně jako systém sdílených znalostí (*kognitivní systém*), který zkoumá kognitivní antropologie, na druhé straně jako systém sdílených symbolů a významů, které slouží k vytváření a interpretaci chování. V tomto druhém pojetí je tedy kultura pochopena jako svým způsobem nezávislá část reality (*semiotický systém*), na níž se zaměřuje symbolická antropologie.³ Mezi nejvýznamnější představitele tohoto směru patří M. Douglasová, V. W. Turner, ale především Clifford Geertz. Zatímco Douglasová se zaměřila na studium symbolických forem kultury a Turner na problematiku symbolické interakce (zvl. teorii konfliktu), Geertz usiloval o celkovou interpretaci kultur jako znakových systémů.

Symbolická antropologie a kulturní věda

Názor, že kultura má primárně sémiotický charakter, jelikož se v jejím rámci v průběhu procesu sociální komunikace vytvářejí systémy veřejných symbolů a významů, vyslovil Clifford Geertz ve své již klasické práci *The Interpretation of Cultures. Selected Essays*, která vyšla poprvé v roce 1973 a hned po svém vydání zaznamenala vlny nadšeného přijetí i odmítnutí.⁴ Tato dvojnásobná reakce byla způsobena především Geertzovou snahou o rozšíření kulturní pozice antropologie, která byla do té doby vnímána jako věda o normách a vzorcích jednání, společností a kultury, o (nově vymezenou) interpretační a rozumějící funkci. Sám k tomu dodává:

„Domníváje se, společně s Maxem Weberem, že člověk je zvíře zavěšené do pavučiny významů, kterou si samo upředlo, považuji kulturu za tyto pavučiny a její analýzu tudíž nikoliv za experimentální vědu pátrající po zákonu, nýbrž za vědu interpretativní pátrající po významu. To, co hledám, je vysvětlení, interpretuji sociální projevy, jež jsou na povrchu záhadné.“⁵

² SOUKUP, V.: *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha : Portál, 2000, s. 165.

³ Srov. SOUKUP, V.: *Dějiny sociální a kulturní antropologie*. Praha : Karolinum, 1996, s. 199 – 206; SOUKUP, V.: *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha : Portál, 2000, s. 164 – 188. Viz též BOWIE, F.: *The Anthropology of Religion: An Introduction*. Oxford : Blackwell Publishers, 2000.

⁴ GEERTZ, C.: *The Interpretation of Cultures. Selected Essays*. New York : Basic Books, a Division of Perseus Books Group, 1973 (česky: *Interpretace kultur. Vybrané eseje*. Přel. Hana Červinková, Václav Hubinger a Hedvika Humlíčková Praha : Sociologické nakladatelství – SLON, 2000).

⁵ Geertz, c. d., s. 15.

Antropologie se v jeho pojetí stává – pod vlivem rozumějící sociologie Maxe Webera – hermeneutickou disciplínou, která usiluje o interpretaci kultury jako *souboru textů*.⁶ Geertz si je vědom toho, že základem každého antropologického výzkumu kultury je dostatečné množství empiricky získaných dat, která však musí být následně interpretována. V této souvislosti využívá ideu „zhuštěného popisu“ (*thick description*) Gilberta Ryla,⁷ jež způsobila radikální rekonfiguraci antropologického myšlení, kdy na základě rozboru a popisu místních (malých) událostí usiluje o dosažení analýzy širších politických a kulturních fenoménů. Příkladem může být Geertzův slavný esej popisující kohoutí zápasy na Bali Záludná hra: poznámky ke kohoutím zápasům na Bali,⁸ v němž poukazuje na sociální roli a funkci zápasu, který je vnímán jako široká metafora balijské společenské organizace.⁹

Porozumění sociokulturním jevům je podle Geertze možné pouze na základě rozsáhlé znalosti a pochopení kulturní reality, která, je-li badatelem interpretována, je čtena jako *text*. Geertz v této souvislosti přirovnává činnost antropologa k práci literárního kritika,¹⁰ jenž na kulturní realitu pohlíží jako na otevřený, veřejný, strukturovaný soubor významů: „Kulturní analýza spočívá (nebo by měla spočívat) v odhadování významů, vyhodnocování těchto odhadů a vytváření vysvětlujících závěrů z těch lepších z těchto odhadů, nikoliv v objevování Kontinentu Významu a mapování jeho netělesné krajiny.“¹¹

Pro další vývoj antropologie se jako určující ukázalo Geertzovo stanovisko, že kultura není komplexem konkrétních *vzorů chování* (zvyků, tradic, soustav chování), ale spíše *souborem řídicích mechanismů* (plánů, pravidel, „programů“) pro regulaci chování.¹² Kultura tak v tomto smyslu není výsledkem činnosti lidské mysli, ale je záležitostí symbolických systémů, které existují mimo nás, avšak kterých jsme neoddělitelnou součástí. Geertz upozorňuje na jejich duální charakter: za prvé, jsou modely lidského chování, za druhé, jsou modely *pro* lidské chování. Má-li člověk nějakým způsobem fungovat, respektive vůbec existovat, pak jen díky veřejnému systému významuplných symbolů – kultuře.¹³ Vztah kultury a společnosti je však podvojný: kultura je sice na jedné straně částečně autonomní vrstvou skutečnosti, na druhou stranu je nositelem významů a mechanismů, které slouží jedincům a skupinám k orientaci v jinak neprůhledném světě.¹⁴

⁶ Tamtéž, s. 500.

⁷ Tamtéž, s. 15.

⁸ Tamtéž, s. 455 – 501.

⁹ C. Geertz svou hermeneutickou metodu prakticky využil v mnoha publikacích při zpracování výsledků svých terénních výzkumů na východní Jávě (1952 – 1954), Bali (1957 – 1958) a v Maroku (v průběhu šedesátých let). Mezi jeho nejvýznamnější díla patří – vedle již výše zmíněné knihy *The Interpretation of Cultures. Selected Essays* (1973) – *The Religion of Java*. Glencoe : Free Press, 1960; *Local Knowledge: Further Essays in Interpretative Anthropology*. New York : Basic Books, 1983; *Works and Lives: The Anthropologist as Author*. Stanford : Stanford University Press, 1988; *After the Fact: Two Countries, Four Decades, One Anthropologist*. Stanford : Stanford University Press, 1995.

¹⁰ Geertz, c. d., s. 19.

¹¹ Tamtéž, s. 31.

¹² Tamtéž, s. 57.

¹³ Tamtéž, s. 58 – 59.

¹⁴ Srov. SOUKUP, V.: *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha : Portál, 2000, s. 180.

Clifford Geertz má primát v prosazování toho, aby se antropologové ve svém bádání zaměřili na tyto symbolické systémy a prostřednictvím jejich analýz pak dospěli k závěrům o kulturních vzorcích, které se v těchto symbolech vyjevují. Symbol – ústřední kategorii své práce *Interpretace kultur* – přitom vymezuje poměrně široce. Přijímá názor, že symbol slouží „k označení jakéhokoliv objektu, činu, události, vlastnosti nebo vztahu, který slouží jako nositel pojmu – tento pojem je ‚významem‘ symbolu“.¹⁵ Právě ne příliš přesné vymezení této kategorie, které nám nedává jasnou představu o tom, co můžeme za symbol ještě považovat a co již nikoli, spolu s nedostatečnou systematickou metodologií a verifikací, patří k nejkritizovanějším bodům Geertzovy interpretační teorie.

Díky svému interdisciplinárnímu zázemí a orientaci, jež významně ovlivnila i celkové zaměření jeho výzkumu a tvorby, měl Geertz podstatný vliv na utváření americké antropologie druhé poloviny 20. století. Čtivost a stylová propracovanost Geertzových studií přitom koresponduje s jeho názorem, že úspěch antropologických prací závisí na *literární formě*, kterou jsou napsány.¹⁶ Práci antropologa považuje za téměř analogickou s prací literárního vědce, kdy oba badatelé musí porozumět symbolickým systémům, souborům textů, a tato empirická zkoumání pak následně nějakým nevhodnějším a nejvšednějším způsobem „převést“ (přepsat) do literární podoby a interpretovat v rámci svého vlastního prostředí a kultury.

Ve svých interpretacích Geertz nehledá univerzální klíč k dané společnosti, který by byl jediný a konečný. Koncepcí „čtení“ kultur vytváří jistou linii teoretické kritiky rozvíjenou v souvislosti s etnografickou interpretací, kdy usiluje o větší přesnost a širší platnost kulturních analýz. Přitom mu však nejde o to stanovit „obecnou teorii kulturní interpretace“,¹⁷ ani o kodifikování abstraktních pravidelností, ale o možný „zhuštěný popis“, respektive o zobecňování přímo v rámci příkladů.

Svým pojetím symbolické antropologie přesáhl Geertz hranice oboru a významně ovlivnil i další společenské vědy,¹⁸ přičemž jedním z nejdiskutovanějších problémů se stalo jeho pochopení antropologie jako *literárního umění*. Tento posun směrem k reflexi smyslu a významu sociokulturních skutečností, k postupnému přehodnocení tradičních přístupů, metod a technik výzkumu i vlastního předmětu antropologie, můžeme však zároveň vnímat jako výsledek širší sociokulturní proměny.

¹⁵ Tamtéž, s. 107.

¹⁶ Diskuse na toto téma rozvířil Geertz knihou *Works and Lives: The Anthropologist as Author*. Stanford: Stanford University Press, 1988.

¹⁷ Geertz, c. d., s. 37.

¹⁸ IGGERS, G. G.: *Dějepisectví ve 20. století*. Přel. Pavel Kolář. Praha: NLN, 2002, s. 115 – 119.

¹⁹ Obrat k interpretaci (*interpretative turn*) znamenal v rámci kulturních studií zaměření pozornosti na konkrétní různorodé kulturní významy v jejich specifické, celkové struktuře životního světa – v síti jazyka, symbolů a institucí. Filosofická reflexe „zakotvenosti“ v tomto životním světě, ze kterého vycházejí a který zahrnuje jak jednotlivé objekty zkoumání, tak výzkumné metody, a připomnění toho, že všechny tyto výklady, hierarchizace a instituce mají svůj původ a tradici, je dědictvím hermeneutických metod F. D. E. Schleiermachers, W. Diltheye, ale především M. Heideggera a H.-G. Gadamera. Srov. RABINOV, P. – SULLIVAN, W. M.: *The Interpretative Turn: A second Look*. In: RABINOV, P. – SULLIVAN, W. M. (Ed.): *Interpretive Social Science: A Second Look*. Berkeley – Los Angeles: University of California Press, 1979, s. 1 – 30.

Místo literární historie

Mnohost a různorodost interpretačních přístupů v jednotlivých společenských vědách, jež jsou výsledkem postmoderní situace a tzv. *interpretačního obratu*,¹⁹ nás vybízí k tomu, abychom kriticky zvažovali jejich teoreticko-metodologické pozadí. Abychom je charakterizovali z hlediska obecných postupů, s nimiž se staví k problému interpretace, ale i z hlediska prostředků, které při interpretaci využívají.

Geertzova hermeneutická koncepce a jeho pojetí kultury patří mezi základní pilíře kulturní vědy. Za pozornost stojí především to, že Geertz využívá poznatky literární vědy (zvl. formalistických přístupů a nové kritiky), které však aplikuje v nových souvislostech, v rámci svého antropologického výzkumu kultury. Výsledkem je pak výklad *kultury jako textu* („an assemblage of texts“),²⁰ myšlenka, která byla úspěšně využita i v řadě jiných oborů.

V případě literární historie byly Geertzovy postoje zúročeny zvláště v novém historismu (S. Greenblatt, L. Montrose, C. Gallagherová), který u něj našel zdůvodnění některých svých výchozích postupů: zejména svého zaměření na zdánlivě okrajové fenomény, odmítání univerzalistických teorií a popisů lidského chování, orientaci na sémiotickou teorii kultury, na nutnost dešifrování a interpretace symbolických systémů, na pojetí dějin jako „dočasného kontextu“ atd.²¹

Nový historismus je ideálním příkladem (aktuální) literárněhistorické (neohistorické) kontextově orientované koncepce, která našla zázemí v širokém proudu kulturních studií. Z metodologického hlediska se přitom nejedná o nějakou uzavřenou, přesně definovanou metodu, ale spíše o postoj, který je vědomě synkretický a který přijímá a přeměňuje stanoviska jiných metod a přístupů.²² V návaznosti na M. Foucaulta je rozvíjena idea dějin jako diskontinuity, je popírána ontologická diference mezi textem a kontextem, je zdůrazňována role mocenských vztahů a socioekonomických hledisek, přitom je však stále připomínána genderová problematika atd.

Důležité nejsou principy, které nakonec nový historismus přijal a dále rozvedl, ale pojetí literární historie jako takové. Historie jako koláže textů a fragmentárních diskursů.²³ Jednotlivé monologické výkladové přístupy si většinou činily a činí nárok na univerzální platnost, která se pak ve vztahu k jiným jeví v zásadě jako nepřijatelná (konfliktní). Dějinné události jsou v těchto monologických přístupech redukovány a interpretovány z hlediska svých sociálních, psychologických, antropologických a řady dalších aspektů.

Trvalým přínosem postmoderny je, že rozptýlila takovéto pojetí vzájemně si konkurujících přístupů – svým důrazem na pluralitu výzkumných metod a postupů. Postmoderní

²⁰ GEERTZ, C.: Notes on Balinese Cockfight. In: *Daedalus*, 1972, 101, s. 29; cit. dle: SOUKUP, V.: *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha: Portál 2000, s. 181.

²¹ Srov. BOLTON, J. (ed.): *Nový historismus/New Historicism*. Přel. Marek Sečkař, Olga Trávníčková. Brno: Host, 2007, s. 280.

²² Srov. GREENBLATT, S.: Rezonance a úžas. In: BOLTON, J. (ed.): *Nový historismus/New Historicism*. Přel. Marek Sečkař, Olga Trávníčková. Brno: Host, 2007, s. 192 – 219.

²³ Srov. PAPOUŠEK, V.: Hledání modelu literárních dějin a rozhovor Harvey Bluma se Stephenem Greenblattem. In: PAPOUŠEK, V. – TUREČEK, D.: *Hledání literárních dějin*. Praha – Litomyšl: Pascka, 2005, s. 36 – 48.

pluralita interpretací vychází z uvědomění si toho, že nelze vsadit na jednu jedinou interpretační metodu (např. na strukturalismus, fenomenologii, marxismus, dekonstrukci aj.), respektive, že tyto jednotlivé „konfliktní“ interpretace nelze sjednotit ve jméno jedné, vševysvětlující „metanarativní“ teorie. Postmoderní diskurs v sociálních vědách naopak dospívá k poznání, že jednotlivé interpretace mohou, přes určité napětí, vedle sebe relativně nekonfliktně koexistovat (tolerovat se) a dokonce se v mnohém vzájemně obohacovat.

Závěry

Vraťme se však k v úvodu položené otázce po podstatných podmínkách literární historie v kulturní vědě. Ve velké zkratce řečeno: Základní podmínkou možnosti literární historie je a) důkladná znalost literárních i neliterárních faktů, jejich určení, srovnání a utřídění, b) stanovení přesných kritérií jednotlivých interpretací, interpretačních schémat a modelů, které jsou vždy vázány na explanační rámec literární vědy a historie, na jejich vědeckou formu racionality.

Uvedené zjištění rozhodně není nové. S ohledem na systematické a vědecké studium literatury (nejen jako kulturní vědy) však nabývá na závažnosti. Upozorňuje totiž na nutnost užití určité specifické metody zpracovávající zkoumaný (literární i neliterární) materiál, která musí nutně předcházet vlastní interpretační činnosti literárního historika a která by zároveň mohla (a měla) sloužit jako opora pro každou možnou teorii interpretace v literární vědě. V tomto smyslu interpretovat (dodejme: i interpretovat dějiny) znamená provádět interpretaci metodicky, kdy *porozumění* je nastaveno jako *modus poznání*.²⁴

Původní dotaz po podmínkách možnosti literární historie se zde transformuje do několika dalších neméně naléhavých otázek: Co vše je (nebo může být) literární historie v podmínkách kulturní vědy? Jak je možné (kulturologické) poznání dějin? Lze uvažovat o nějaké komplexní (obecně platné) metodě, nebo se jedná spíše o soubor metod a přístupů? Pokud ano, jak je zajištěna identita tohoto souboru přístupů? Jak smířit polysémií s jistotou jednotné (univerzální) interpretace a výkladu? Jaká je role historika literatury v současné kulturní vědě? Jakou roli v jeho interpretaci hraje imaginace? Atd.

Řešení těchto otázek si vyžaduje podrobnější zkoumání, které může být realizováno buď s ohledem na jednotlivé literárněhistorické interpretační přístupy v literární vědě, anebo až v souvislosti s jejich převedením na nejmenšího společného jmenovatele a teprve pak tematizováno.

Štúdia je súčasťou projektu *Mezi Východem a Západem: K vývojovým aspektům a tradici českého strukturalizmu ve Spojených státech*. GAČR 405/06/P336. Řešitel Ondřej Sládek.

²⁴ Srov. RICOEUR, P.: *Život, pravda, symbol*. Přel. Miloš Rejchrt. Praha: Oikúmené, 1993, s. 171.

LITERATURA

- BOLTON, J. (ed.): *Nový historismus/New Historicism*. Přel. Marek Sečkař, Olga Trávníčková. Brno : Host, 2007.
- BOWIE, F.: *The Anthropology of Religion: An Introduction*. Oxford : Blackwell Publishers, 2000.
- GEERTZ, C.: Notes on Balinese Cockfight. In: *Daedalus*, 1972.
- GEERTZ, C.: *The Interpretation of Cultures. Selected Essays*. New York : Basic Books, a Division of Perseus Books Group, 1973 (česky: *Interpretace kultur. Vybrané eseje*. Přel. Hana Červinková, Václav Hubinger a Hedvika Humlíčková. Praha : Sociologické nakladatelství – SLON, 2000).
- GEERTZ, C.: *Works and Lives: The Anthropologist as Author*. Stanford : Stanford University Press, 1988.
- GREENBLATT, S.: Rezonance a úžas. In: BOLTON, J. (ed.): *Nový historismus/New Historicism*. Přel. Marek Sečkař, Olga Trávníčková. Brno : Host, 2007, s. 192 – 219.
- IGGERS, G. G.: *Dějepisectví ve 20. století*. Přel. Pavel Kolář. Praha : NLN, 2002.
- PAPOUŠEK, V.: Hledání modelu literárních dějin a rozhovor Harvey Bluma se Stephenem Greenblattem. In: PAPOUŠEK, V. – TUREČEK, D.: *Hledání literárních dějin*. Praha – Litomyšl : Paseka, 2005, s. 36 – 48.
- RABINOV, P. – SULLIVAN, W. M.: The Interpretative Turn: A second Look. In: RABINOV, P. – SULLIVAN, W. M. (Ed.): *Interpretive Social Science: A Second Look*. Berkeley – Los Angeles : University of California Press, 1979, s. 1 – 30.
- RICOEUR, P.: *Život, pravda, symbol*. Přel. Miloš Rejchrt. Praha : Oikúmené, 1993.
- SCHMIDOVÁ, H.: Poznání a zájem u Jana Mukačovského a v současné vědě o kultuře. In: SLÁDEK, O. (ed.): *Český strukturalismus po poststrukturalismu*. Brno : Host, 2006, s. 160 – 178.
- SOUKUP, V.: *Dějiny sociální a kulturní antropologie*. Praha : Karolinum, 1996.
- SOUKUP, V.: *Přehled antropologických teorií kultury*. Praha : Portál, 2000.

Detektivka a rébus

TOMÁŠ HORVÁTH, Ústav slovenskej literatúry SAV, Bratislava

Problém avizovaný v názve príspevku má dve dimenzie: teoretickú a historickú. Najprv k dimenzii teoretickej. Keď chceme detektivku – pre účel analýzy – skrátene pre-rozprávať, t. j. vypracovať jej synopsis, ukazuje sa ako najvhodnejší postup vyabstrahovať z nej rébus do nej vpísaný, ktorý je organizujúcim princípom textu detektívky. V štúdiu Model detektívneho žánru som ukázal, že syntagmatická štruktúra detektívneho žánru, nech je v konkrétnej realizácii hocijako skomplikovaná, zmnožená, sa dá vždy redukovat' na dva kompozičné členy: zadanie záhady – riešenie. Detektivka sa však od „suchého“ rébusu (a sú aj rébusy detektívne, s detektívnou tematikou, ktorých príklady ukážem ešte ďalej) zásadne odlišuje tým, že detektivka je *epickým rozvedením* rébusu. (Avšak niektoré redukované poviedky sa k rébusu môžu veľmi približovať.) Rébus (ako žáner) totiž nie je epický, neponúka postupné, gradujúce odhaľovanie záhady, nerozpráva vo vystavanej dramatickej krivke o peripetiách vyšetrovania. Napríklad detektívny rébus (jeho zadanie) sa v zásade kryje s fakultatívnou predposlednou fázou syntagmatickej štruktúry